

Soustvarjal je čudež v Argentini

Založba Mladika iz Trsta je izdala obsežno knjigo spominov Alojzija Geržiniča

Slavist, glasbenik, publicist in urednik Alojzij Geržinič se je rodil 11. junija 1915 v Ljubljani, umrl je 26. marca 2008 v Buenos Airesu. Po vojni je 60 let, do smrti, sodil med najvidnejše predstavnike slovenskega kulturnega življenja v Argentini. S svojim delom za duhovno in kulturno rast rojakov, za krščanske vrednote in za samostojno Slovenijo je soustvarjal »slovenski čudež v Argentini«.

V prvem delu spominov (končal ga je leta 1985) je pod naslovom *Dni mojih mlajši polovica* popisal svoje življenje od rojstva do odhoda iz Trsta februarja 1946. Posebno pozornost je posvetil zlasti delu na šolskem področju pod nemško okupacijo Primorske. V drugem delu *Dogajanja in dognanja* je leta 2004 na željo znancev orisal še povojna desetletja življenja in plodnega dela v Argentini.

S spomini prof. Alojzija Geržiniča založba Mladika začenja novo zbirko *Zapisi iz zdomstva*, posvečeno knjigam, ki so jih napisali Slovenci po svetu. S tem želi še bolj načrtno izpolnjevati eno izmed poslanstev, ki sta si jih od začetka zastavili revija, nato pa še založba Mladika. Gre za dialog in povezovanje rojakov ter utrjevanje skupnega slovenskega prostora.

GRŽINIČEVE TRI SLOVENIJE

Alojzij Geržinič, ki je želel biti vedno zvest krščanstvu in slovenstvu, je okusil vse »tri Slovenije«, najprej matično, zlasti v Ljubljani in Mariboru, pred koncem vojne in krajšo dobo po njej manjšinsko oz. zamejsko v Trstu, nato še zdomsko v Argentini. O tem pripovedujejo spomini *Od Save do Srebrne reke* ne le s kopicami dragocenih podatkov, temveč tudi z veliko osebnih spoznanj in gradiva za razmišljanje.

Kot je v uvodu pojasnil urednik knjige Ivo Jevnikar, so Geržiničevi spomini nastajali več let. Avtor je pod prešernovskim naslovom *Dni mojih mlajši polovica* najprej popisal svoje življenje od rojstva do odhoda iz Trsta v begunsko taborišče februarja 1946. Podrobno je popisal svojo družino, svoje odraščanje, življenje mestne mladine v predvojni Ljubljani in Mariboru, šolanje, univerzo, profesorje, zanimanje za glasbo, gledališče,

literaturo, šport, šah, skavte, začetek profesorske službene poti.

V ta del je nato vstavil dva svoja starejša spisa: skoraj v celoti vsebino knjižice *Pouk v materinščini – da ali ne?*, ki jo je izdal leta 1972, in poglavje iz knjige *Boj za slovensko šolstvo na Primorskem za delovanja dr. Srečka Baraga pri ZVU*, ki jo je izdal leta 1983. Obe obravnavata Trst in Primorsko ter sta nepogrešljiv vir za poznavanje zgodovine šolstva na Tržaškem v burnih in spornih letih 1943–1947.

BIL JE GOREČ KATOLIČAN

Geržiničeva družinska in generacijska kronika iz predvojne Slovenije vsebuje veliko zanimivih podrobnosti, a tudi kritičnih zapažanj, saj avtor preteklosti ne idealizira. Pred nami se zvrsti cela galerija znanih in manj znanih osebnosti. Kritično ocenjuje tudi svojo takratno »vase zaprto naravo« in nekatere ostre nastope. V juliju 1942 se je ob branju

PRED NAMI SE ZVRSTI CELA GALERIJA ZNANIH IN MANJ ZNANIH OSEBNOSTI.

Hoje za Kristusom Tomaža Kempčana odločil za temeljito poglobitev duhovnega življenja in bil vse do smrti zelo goreč katoličan.

V majhni Sloveniji z eno samo univerzo so se mladi izobraženci poznali. Tako so bili med Geržiničevimi znanci tudi poznejši hudi revolucionarji. Ločitev duhov se je zarezala tudi v njegovo družino. Sestra Neda se je pridružila komunistom, delala za njihovo varnostnoobveščevalno službo in bila ob koncu vojne ubita. Sam se je pridružil protirevolucionarnemu taboru, brat pa je preživel nacistično taborišče.

TRŽAŠKO ŠOLSTVO

Kot šolnik je avtor sprejel vabilo, da pod nemško zasedbo odide v Trst in kot častnik Slovenskega narodnega varnostnega zbora (primorskih domobrancev) obnavlja oz. ustanavlja slovenske šole, ki jih je fašizem povsem zatrl. To



je bil čas burnega rojevanja slovenskih osnovnih šol in tečajev na zasebni in župnijski ravni pa tudi rasti partizanskega šolstva. Razmere, razporejenost in čustva ljudi na Primorskem so bili bistveno drugačni od tistih v osrednji Sloveniji.

Prof. Geržinič si je pri nemških oblasteh – in v sporu s krajevnimi italijanskimi predstavniki – prizadeval za uzakonitev čim popolnejšega slovenskega šolskega sistema. Tega ni delal iz kake vere v nemško zmago, temveč iz domoljubja, zato da bodo slovensko šolstvo »zavezniki po nemškem porazu že dobili in se bomo na to sklicevali«. Sodeloval je tudi pri prvih slovenskih radijskih oddajah v Trstu.

Vse to je sprožalo ostru trenja med partizansko in protikomunistično usmerjenimi ljudmi, človeško življenje pa je bilo takrat malo vredno.

Ob koncu prvega dela najdemo še opis umika iz Trsta, krajšega begunskega življenja v taboriščih (Cesena in Riccione), nato pa še obnavljanja slovenskega šolstva na Tržaškem pod zavezniško vojaško upravo. To so bili meseci, ko je bilo spet veliko sporov in težav, a tudi navdušenega zagona in plodnega dela. Odločalo se je o usodi našega šolstva. Začetni bojkot levičarjev zaradi spora z Zavezniško vojaško upravo ga je namreč postavil na kocko. ■

IVO ŽAJDELA